

مولفه‌های قدرت نرم در راستای ارزش‌های سیاسی ایران

از دیدگاه امام خمینی رویکرد ISM

مصطفی حیدری هراتمه^۱

۳۷

دوره ۱۴، شماره ۲، پیاپی ۳۷
تابستان ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۲/۰۴/۲۵
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۳/۰۶/۲۹
صص: ۱۰۴-۸۹

شابا چاپی: ۵۵۸۰-۲۲۲۲

رتبه علمی

پژوهشی، سخت‌گواهی‌شده
JOURNALS.MSRT.IR

DOR: 20.1001.1.23225580.1403.14.2.4.5

چکیده

ماهیت قدرت بر مبنای میزان منابع و قدرت رفتاری است که قدرت نرم از اقسام رفتاری است. از نظر رفتاری، قدرت نرم در ساده‌ترین تعریف، قدرت جذاب است، یکی از مهم‌ترین ابزارهای جذابیت آن، وجود منابع قدرت نرم خواهد بود. ازینرو، قدرت نرم نه تنها به رفتار جذاب، بلکه به منابع و عناصری همچون؛ اقتصاد، فرهنگ، ارزش‌های سیاسی، ارزش‌های اجتماعی و سیاست خارجی که ایجاد کننده جذابیت تلقی می‌شوند، نیز بستگی دارد. اخیراً قدرت نرم، نقطه کانونی در گفت‌وگوهای مدیریتی و سیاست عمومی پیدا کرده‌است. هرچند دارای تاریخ طولانی نیست اما به عنوان همتای مکمل برای «قدرت سخت» عمل می‌کند. قدرت نرم در علوم دفاعی، گفتمان نظامی، عمومی و آکادمیک به دلیل چند بنیانی بودن، محبوبیت پیدا کرده است، اما تا مفهوم سازی علمی و توجه به تمام وجوه آن، فاصله زیادی است. ازینرو هدف مطالعه حاضر مدلسازی ساختاری تفسیری مولفه‌های قدرت نرم بر اساس ارزش‌های سیاسی امام انقلاب اسلامی ایران در نظر گرفته شد. نوع تحقیق، کاربردی، توسعه‌ای است که با استفاده از تحلیلی نوین تحت عنوان مدلسازی ساختاری تفسیری، روابط بین مجموعه مولفه‌ها تعیین گردید. بر اساس میزان نفوذ و وابستگی مولفه‌ها، تنها مولفه «دفاع» به عنوان مولفه پیوندی تعیین شد. یافته کلیدی اینکه، قدرت نرم مبتنی بر ارزش‌های سیاسی در سایه دفاع؛ آنهم دفاع از کشور و ارزش‌های انقلاب، تحقق پیدا می‌کند. داشتن توان دفاعی قدرتمند توأم با روحیه جهادی در همه سطوح، راهبردی در راستای تحقق فرمایش مقام رهبری است که فرمودند «ملت ایران باید خود را قوی کند».

کلیدواژه‌ها: قدرت نرم، ارزش‌های سیاسی، دفاع، مدلسازی ساختاری تفسیری.

۱. استادیار گروه اقتصاد، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران. (نویسنده مسئول)

مقدمه

قدرت نرم یکی از اشکال قدرت به شمار می‌آید. راهبردهای قدرت نرم معطوف به راه حل‌های مسالمت‌آمیز بر ارزش‌های سیاسی مشترک و ابزارهای غیرخشونت‌آمیز جهت مدیریت مناقشات و همکاری‌های سیاسی، اقتصادی، و راهبردهای قدرت سخت به مداخله نظامی، دیپلماسی قهرآمیز و تحریم‌های اقتصادی متمرکز هستند و به اتخاذ سیاست‌های تقابلی با کشورهای هدف منجر می‌شوند. از جمله مؤلفه‌ها و حوزه‌های مهم قدرت نرم، ارزش‌ها در راستای اندیشه‌های سیاسی است. ارزشها، در جوامع از عناصر کلیدی فرهنگ آن جوامع را تشکیل داده و چراغ راه و سوق دهنده کنشهای اجتماعی افراد و گروهها به شمار می‌روند. معرفت نسبت به چنین ارزش‌هایی همواره برای اندیشمندان علوم اجتماعی دارای اهمیت زیادی بوده است. چرا که مشخص کننده سمت و سو گیری افراد جامعه بوده، و معیاری اساسی در ارزیابی خوب و بد بودن موضوعات و پدیده‌های اجتماعی در نگاه افراد جامعه در نظر گرفته می‌شود (فوزی، ۱۳۸۴). ازینرو با تغییر در ارزشها، کنشگری و بازیگری افراد نیز تغییر نموده و در نهایت فرهنگ جوامع نیز تغییر خواهد کرد. از طرفی انقلابیون و رهبران انقلاب بر ارزشهایی که در علل وقوع و شکل‌گیری انقلاب‌ها نقش اساسی داشته‌اند، تاکید بیشتری دارند. انقلاب ایران و رهبر آن به تاسی از این مسیر فکری مبتنی بر چنین اندیشه/اندیشه‌هایی شکل گرفت ازینرو، شناخت این ارزشها و مفهوم سازی آن، اهمیت فراوانی دارد. لذا، با توجه به اهمیت ارزشهای سیاسی و اجتماعی در ساخت ایدئولوژی‌ها و ساحت عمل، آنچه در این پژوهش مورد نظر است، مدلسازی مؤلفه‌های قدرت نرم در راستای ارزش‌های سیاسی ایران از دیدگاه امام خمینی است. البته، با این فرض که در دیدگاه امام خمینی، ارزشهای سیاسی چنان با ارزشهای اجتماعی آمیخته شده‌اند که تفکیک دقیق آنها امکان پذیر نمی‌باشد. از این رو، ضرورت دارد که ارزشهای سیاسی - اجتماعی امام خمینی در چارچوب مؤلفه‌های قدرت مدنظر قرار گیرد.

انقلاب ایران به واسطه دو مؤلفه اساسی آن یعنی اسلامی بودن و مردمی بودن با دیگر انقلاب‌های دنیا کاملاً متفاوت می‌باشد که پایداری و تداوم آن در دنیای سیاست زده و فشارهای شدید غربی امروزی، مرهون ایندو مؤلفه بوده و خواهد بود. در ابتدای تشکیل این حکومت، اسلام به منزله یک اصل در این خروش و حرکت انقلابی، زمینه‌تحرک مردم را فراهم ساخت و عامل

اصلی پیروزی شد. انقلاب، یک خواست همگانی و بیرونی در اجتماع مطرح شد. گمشده ایی که با رهبری امام انقلاب آشکار شد. که در سایه عامل وحدت و تحرک مردم، پیرامون یک خواسته مشترک، یعنی اسلام، نحقق پیدا نمود (جمشیدی، ۱۳۸۴). انقلاب ایران با الگو و مبنا قرار دادن فرهنگ غنی اسلام به مثابه یک مکتب، و با توجه به ظرفیت‌هایی که در ایجاد قدرت نرم دارد، می‌تواند به منزله یک عامل ایجابی، دیگران را جذب و همراه خود سازد و در مقابل، در مقام یک عامل سلبی، از نفوذ و ورود هر گونه فرهنگ بیگانه و غلبه آن جلوگیری کند (عبدی، ۱۳۸۵). در ساده ترین نگاه جهت مفهوم سازی از قدرت نرم، مؤلفه‌هایی مثل اسلامی بودن، رهبری امام انقلاب، فرهنگ، ارزش‌های سیاسی، موقعیت جغرافیایی، مواهب مادی انسانی و سیاست خارجی پدیدار می‌گردد. بدین منظور، مشکلات و کاستی‌های موجود در نظریه‌های غیر اسلامی، که ناشی از سطحی‌نگری، بعدم توجه به معنویت، خدا محوری و اخلاق و ... است، رفع می‌گردد. مؤلفه‌های قدرت نرم از دیدگاه امام انقلاب می‌تواند جایگاه اندیشه‌های آمیخته در اسلام امام را به روشنی بیان کند. بنابراین سوال اصلی پژوهش در قالب مساله پژوهش عبارت است از اینکه ارزشهای سیاسی امام خمینی معطوف به مولفه‌های قدرت نرم کدامند و چگونه مدل‌سازی می‌شود؟.

قدرت نرم و تجلی آن از جمله مباحثی است که به یاری جوزف نای (۱۹۸۹) به محافل دانشگاهی و سیاست‌گذاری راه پیدا کرده است. علیرغم اقبال گسترده به این مفهوم، عدم تبیین نظری دقیق از سوی نای، ابهامات متعددی را حول این شکل از قدرت رقم زده است. به طوریکه با وجود انبوهی از ادبیات، پژوهشگران هنوز درک کامل از ماهیت قدرت نرم ندارند. بنابراین بر اساس بررسی مطالعات صورت گرفته و اقتباس از چارچوب مفهومی آلموند و همکاران (۱۳۸۱) و نهایتاً افزودن، دو مولفه استقلال و دفاع که از مؤلفه‌های مهم در اندیشه سیاسی امام خمینی بوده، ده مؤلفه به شرح زیر به عنوان مولفه‌های ارزش‌های سیاسی ایران از دیدگاه رهبر انقلاب معطوف و سازگار به عنوان مولفه‌های قدرت نرم در نظر گرفته شد و مدل‌سازی گردید.

مولفه‌های قدرت نرم در راستای ارزش‌های سیاسی امام خمینی

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A	B	C	D	E	F	G	H	I	j
آزادی	امنیت	رفاه	تکلیف	عدالت	مشارکت	استقلال	وحدت	حفظ نظام	دفاع

مستخرج از طریق AI و ChatGPT

نوآوری مطالعه‌ی حاضر نسبت به سایر مطالعات صورت گرفته از دو جنبه قابل بررسی است. نخست روش‌شناسی پژوهش می‌باشد که مطالعه‌ای در باب قدرت نرم با تکنیک مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) صورت نگرفته است و دوم اینکه با استفاده از برنامه هوش مصنوعی (AI) و برنامه ChatGPT، مولفه‌ها، مورد بررسی مجدد قرار گرفت که به صورت کاملاً هوشمند از تمام مطالعات صورت گرفته شناسایی مولفه‌ها را انجام می‌دهد. در واقع بکارگیری هوش مصنوعی، مرحله شناسایی در تحقیقات کیفی اکتشافی را تسهیل، تسریع و با اطمینان بیشتر عملیاتی می‌کند که دخالت و سوءگیری محقق و خطای شناسایی را از بین می‌برد.

روش شناسی تحقیق

هدف مطالعه حاضر مدل‌سازی ساختاری تفسیری مولفه‌های قدرت نرم بر اساس ارزش‌های سیاسی امام انقلاب اسلامی ایران در نظر گرفته شد. نوع تحقیق، کاربردی، توسعه‌ای است که با استفاده از روش کیفی انجام شده است. با توجه به تحقیقات و مطالعات متعدد، و با استفاده از طرح سوال از طریق هوش مصنوعی و برنامه ChatGPT مولفه‌های زیادی برای قدرت نرم معطوف به ارزش‌های سیاسی حاصل شد. نوع تحقیق، کاربردی، توسعه‌ای است که با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری، جهت تعیین روابط میان مجموعه مولفه‌ها استفاده شده است. روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری رویکردی اکتشافی دارد. بنابراین برای شناسایی رابطه میان عوامل مناسب است. روابط بین مولفه‌ها بر اساس مبانی نظری موجود و مطالعات صورت گرفته تعیین شده است اما جهت استحکام بیشتر از ۱۳ نفر خبره و استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق در گروه‌های معارف، مدیریت دولتی و اقتصاد نیز جهت تایید/عدم تایید روابط بین مولفه‌ها به واسطه همکاری بودن و در دسترس بودن بهره گرفته شده است که بر اساس فراوانی نظرات و اجماع نظری حاصل شده، روابط بین مولفه‌ها نهایی شدند.

مدلسازی ساختاری تفسیری ۱

مدلسازی ساختاری تفسیری روشی اکتشافی برای شناسایی روابط شاخص‌ها و سطح‌بندی آنها مبتنی بر پارادایم تفسیرگرایانه است. با استفاده از این روش می‌توان الگوی روابط علی و پیچیده میان یک مجموعه از عوامل را شناسایی کرد. این روش نوعی تحلیل ساختاری است که براساس پارادایم تفسیری بنا نهاده شده است. هدف این روش نیز شناسایی روابط بین مولفه‌های زیربنایی یک پدیده چندوجهی و پیچیده است و برای مطالعات مدیریت و علوم اجتماعی مناسب است. از این روش برای شناسایی روابط میان یک مجموعه عوامل، شاخص‌ها یا مولفه‌ها استفاده می‌شود. روش مدلسازی ساختاری تفسیری رویکردی اکتشافی دارد بنابراین برای شناسایی رابطه میان عوامل مناسب است. از این منظر کاربرد مدلسازی ساختاری تفسیری مشابه روش دیمتل است اما علاوه بر شناسایی روابط به سطح‌بندی شاخص‌ها نیز می‌پردازد. کاربرد اصلی این روش برای پژوهشگران، طراحی الگوی اولیه پس از شناسایی عوامل زیربنایی پدیده مورد مطالعه با روش‌های کیفی است. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه ISM استفاده می‌شود. دقت کنید این پرسشنامه تنها یک ماتریس استاندارد است و با پرسشنامه‌های سنجش نگرش با طیف لیکرت تفاوت دارد. مفاهیمی مانند روایی و پایایی نیز در مورد این پرسشنامه مصداق ندارند. در روش مدلسازی ساختاری تفسیری، تنها از ۰ و ۱ برای تعیین روابط شاخص‌ها استفاده می‌شود بنابراین پاسخ‌دهندگان آزادی چندانی در بیان رابطه شاخص‌ها ندارند. برای انجام مدلسازی ساختاری تفسیری پنج گام اصلی برداشته می‌شود:

تشکیل ماتریس خودتعاملی ساختاری

ماتریس دستیابی

ماتریس انتقال‌پذیری

سطح‌بندی شاخص‌ها

ترسیم نمودار قدرت نفوذ-وابستگی

گام ۱) تشکیل ماتریس خودتعاملی ساختاری

پس از شناسایی شاخص‌های زیربنایی پدیده مورد مطالعه یک ماتریس مربع $n \times n$ از شاخص‌های موجود طراحی می‌شود. این ماتریس در واقع همان پرسشنامه ISM است. در این مطالعه شاخص‌ها یا مولفه‌ها به شرح زیر گزارش می‌گردد:

ماتریس خودتعاملی ساختاری

J	I	H	G	F	E	D	C	B	A	
-1	2	0	2	1	2	-1	-1	2	---	A
1	-1	1	2	2	2	1	2	---		B
-1	-1	2	1	-1	1	0	---			C
1	1	2	2	2	-1	---				D
-1	-1	-1	2	-1	---					E
-1	-1	2	2	---						F
2	2	1	---							G
-1	-1	---								H
1	---									I
										J

روابط بین مولفه‌های فوق بر اساس نظام قراردادی زیر تبیین می‌شود:

ارتباط یک طرفه از i به j $1 = j$ ، ارتباط یک طرفه از j به i $1 = i$ ،

ارتباط دوطرفه بین i و j $2 = j$ و $2 = i$ ، عدم ارتباط بین i و j $0 = j$ ،

با استفاده از نمادهای مندرج در جدول فوق الگوی روابط علی میان مولفه‌ها تعیین می‌شود. به

این ترتیب ماتریس خودتعاملی ساختاری تشکیل می‌شود.

SSIM - Matrix

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
A	-	2	-1	-1	2	1	2	0	2	-1
B	2	-	2	1	2	2	2	1	-1	1
C	1	2	-	0	1	-1	1	2	-1	-1
D	1	-1	0	-	-1	2	2	2	1	1
E	2	2	-1	1	-	-1	2	-1	-1	-1
F	-1	2	1	2	1	-	2	2	-1	-1
G	2	2	-1	2	2	2	-	1	2	2
H	0	-1	2	2	1	2	-1	-	-1	-1
I	2	1	1	-1	1	1	2	1	-	1
J	1	-1	1	-1	1	1	2	1	-1	-

گام ۲) ماتریس دریافتی

ماتریس دریافتی **Reachability matrix** ماتریس صفر و یک از ماتریس زخود تعاملی است. به اینصورت که به جای ۱ و ۲ عدد ۱ و برای ۱- و ۰ عدد صفر جایگزین می شود. ماتریس بدست آمده ماتریس دریافتی اولیه نام دارد. درایه‌های قطر اصلی برابر یک یا خط تیره قرار می‌گیرد.

Initial – Reachability - Matrix

ماتریس دریافتی اولیه										
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
A	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0
B	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1
C	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0
D	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1
E	1	1	0	1	1	0	1	0	0	0
F	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0
G	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1
H	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0
I	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1
J	1	0	1	0	1	1	1	1	0	1

گام ۳) ماتریس انتقال‌پذیری

بعد از آنکه ماتریس به یک ماتریس صفر و یک تبدیل شد باید ماتریس ثانویه طراحی شود. به این صورت که اگر براساس روابط ثانویه باید اثرات مستقیم لحاظ شده باشد اما در عمل این اتفاق نیفتاده باشد باید جدول تصحیح شود و رابطه ثانویه را نیز نشان داد. به زبان علمی با وارد نمودن انتقال‌پذیری در روابط شاخص‌ها، ماتریس دستیابی نهایی بدست می‌آید. این یک ماتریس مربعی است که هر یک از درایه‌های آن هنگامی که عنصر به عنصر با هر طولی دسترسی داشته باشد یک و در غیراینصورت برابر صفر است. حالت‌های ممکن تعدی برای تک تک مولفه‌ها طبق ماتریس خودتعاملی ساختاری انجام می‌شود و ماتریس زیر بدست می‌آید. حال باید تک تک به تک مولفه‌ها را بررسی نمود و اگر تغییری به وجود آمد با علامت * ۱ یا رنگ قرمز در ماتریس نشان داده می‌شود.

ماتریس دریافتی نهایی										
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
A	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
B	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
C	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
D	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
E	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
F	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
G	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
H	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
J	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

گام ۴) نمودار قدرت نفوذ - وابستگی

در تکنیک مدلسازی ساختاری تفسیری روابط متعامل و موثر بین مولفه‌ها و شاخص‌های سطح‌ها نمایش داده می‌شود و در اتخاذ تصمیمات توسط مدیران اهمیت زیادی دارد. و برای شناخت مولفه‌های کلیدی میزان و درجه نفوذ و وابستگی آنها در ماتریس نهایی شکل می‌گیرد. قدرت یا میزان نفوذ **Driving Force**: تعداد عناصری که عنصر **i** ام بر آنها تاثیر می‌گذارد. در واقع میزان تاثیر بر مولفه‌های دیگر است که برای هر مولفه از جمع اعداد هر سطر در ماتریس دریافتی نهایی بدست می‌آید.

قدرت یا میزان وابستگی **Dependent Force**: تعداد عناصری که بر عنصر **i** ام تاثیر می‌گذارند. در واقع تاثیرپذیری از مولفه‌های دیگر را نشان می‌دهد که برای هر مولفه از جمع اعداد هر ستون در ماتریس دریافتی نهایی بدست می‌آید.

مولفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
میزان نفوذ	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
میزان وابستگی	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

ستون قدرت نفوذ از جمع سطری بدست می‌آید و ستون وابستگی از جمع ستونی حاصل می‌شود. به بیان دیگر، اگر چه ستون قدرت نفوذ و سطر وابستگی از جمع جبری حاصل شده‌است، ولی هر یک از اعداد (۱) در سطر نشان دهنده روابط تاثیرگذار یک بعد / شاخص بر

بعد/ شاخص دیگر است. و هر یک از اعداد (۱) در ستون، نشان دهنده وابستگی یک بعد/ شاخص بر بعد/ شاخص دیگر است.

گام ۵) تعیین روابط و سطح بندی ابعاد و شاخص ها
برای تعیین روابط و سطح بندی معیارها در مدل ساختاری تفسیری ISM باید مجموعه خروجی ها و مجموعه ورودی ها برای هر معیار از ماتریس دریافتی استخراج شود. مجموعه دستیابی (اثرگذاری یا خروجی ها) : شامل خود معیار و معیارهایی است که از آن تاثیر می پذیرد.

مجموعه پیش نیاز (اثرپذیری یا ورودی ها) : شامل خود معیار و معیارهایی است که بر آن تاثیر می گذارند.

مؤلفه ها	شماره	مجموعه خروجی	مجموعه ورودی	مجموعه مشترک	سطح
A	1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
B	2	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
C	3	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
D	4	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
E	5	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
F	6	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
G	7	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
H	8	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱
I	9	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	10/9/87/6/5/4/3/2/1	۱

پس از تعیین مجموعه دستیابی و مجموعه پیش نیاز، اشتراک دو مجموعه حساب می شود. اولین متغیری که اشتراک دو مجموعه برابر با مجموعه قابل دستیابی (خروجی ها) باشد، سطح اول خواهد بود. بنابراین عناصر سطح اول بیشترین تاثیرپذیری را در مدل خواهند داشت. پس از شناسایی شاخص های سطح اول، این عناصر حذف شده و فرایند محاسبه مجموعه دستیابی و پیش نیاز ادامه پیدا می کند. این فرایند تا حذف تمامی شاخص ها ادامه پیدا می کند. به عبارت دیگر با توجه به ماتریس دریافتی نهایی، سطوح مولفه ها تعیین می شود؛ مولفه هایی که دارای وابستگی زیادی هستند در سطوح ابتدایی و مولفه های که دارای قدرت نفوذ بالایی هستند در پایین ترین

سطح قرار می‌گیرند. مولفه‌هایی که دارای وابستگی کم هستند در سطوح بالاتر و مولفه‌های که دارای قدرت نفوذ پایینی هستند در بالاترین سطح (قرار می‌گیرند). با این اوصاف تمام نه مولفه در سطح یک قرار می‌گیرند.

Interpretive – Structural – Model

مدلسازی ساختاری تفسیری									
LEVEL1	LEVEL2	LEVEL3	LEVEL4	LEVEL5	LEVEL6	LEVEL7	LEVEL8	LEVEL9	LEVEL10
A									
B	دفاع از کشور								
C									
D									
E									
F									
G									
H									
I									
J									

تحلیل MICMAC

هدف بررسی و تحلیل نیروی نفوذ و نیروی وابستگی مولفه‌ها می‌باشد. در این تحلیل مولفه‌ها به چهار دسته کلی تقسیم می‌شوند و هر کدام تفسیر خودشان را دارند:

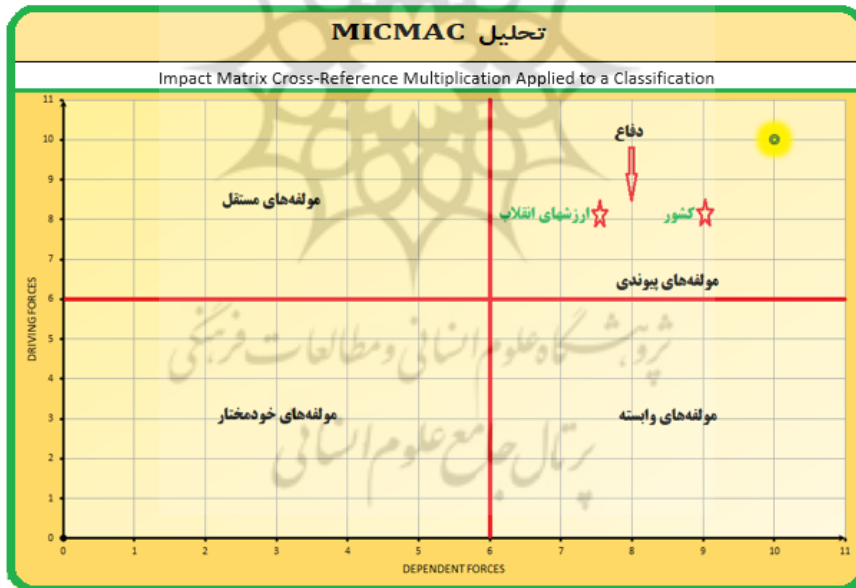
دسته اول شامل "مولفه‌های خودمختار" هستند؛ این دسته از مولفه‌ها نیروی وابستگی و همچنین نیروی نفوذ ضعیفی دارند، مولفه‌هایی که در این دسته قرار می‌گیرند، تقریباً به صورت جدا از کل سیستم عمل می‌کنند. این مولفه‌ها اثر چندانی روی سایر مولفه‌ها ندارند و در واقع ارتباط این مولفه‌ها با دیگر مولفه‌ها بسیار محدود و ناچیز است.

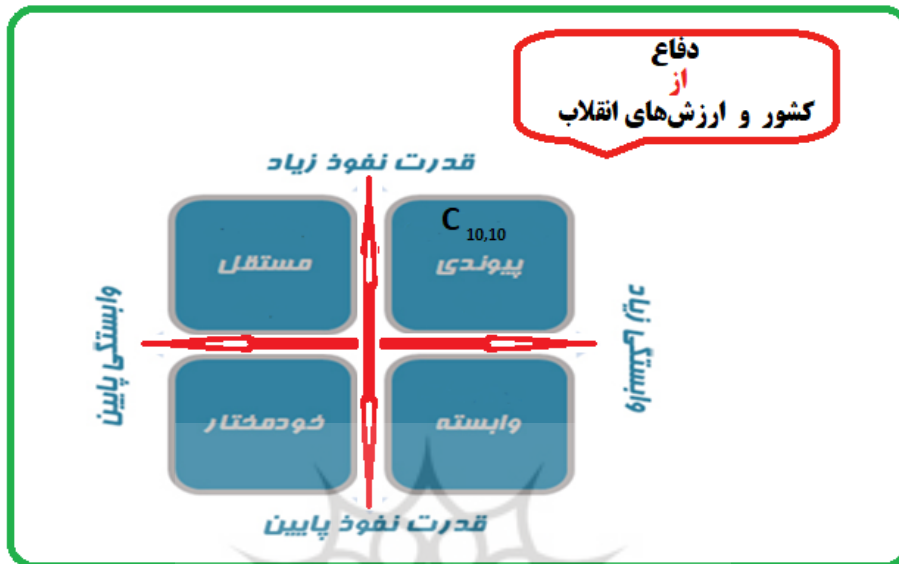
دسته دوم "مولفه‌های وابسته" هستند که نیروی نفوذ ضعیفی دارند، با این وجود از نیروی وابستگی بالاتری نسبت به سایر مولفه‌ها برخوردار هستند.

دسته سوم شامل "مولفه‌های پیوندی" است که نیروی نفوذ و هم‌چنین نیروی وابستگی قدرتمندی دارند، این مولفه‌ها در حقیقت مولفه‌هایی هستند که بی‌ثباتند، به این معنا که انجام هرگونه اقدامی در مورد این مولفه‌ها علاوه بر اینکه مستقیماً بر سایر مولفه‌ها اثر می‌گذارد، می‌تواند در قالب بازخورد از سایر مولفه‌ها بر خود مولفه نیز اثرگذار باشد. (کارایی، عدالت و برنامه محور

دسته چهارم "مولفه‌های مستقل" است که نیروی نفوذ قوی دارند، اما نیروی وابستگی آنها ضعیف است، که در واقع مولفه‌های کلیدی بوده و با ایجاد تغییر در آنها می‌توان بر بقیه مولفه‌ها تأثیر گذاشت.

پس از تعیین قدرت نفوذ و قدرت وابستگی مولفه‌ها، می‌توان تمامی مولفه‌ها را در یکی از خوشه‌های چهارگانه روش MICMAC قرار داد. در اینجا نکته مهمی که وجود دارد مشخص کردن مرز بین این چهار دسته است. بر روی ماتریس روش MICMAC نقاط مرزی معمولاً یک واحد بزرگ‌تر از میانگین تعداد مولفه‌ها است یعنی با تعداد $n = 9$ مولفه، خط مرزی برابر است با رابطه: $1 + (n/2)$ یعنی: $6 = 5/5 = 1 + (9/2)$. بعد از رسم ماتریس و تعیین خطوط مرزی، مولفه‌ها بر اساس میزان نفوذ و وابستگی درون آن قرار می‌گیرد. بر اساس میزان نفوذ و وابستگی آنها، هیچ مولفه‌ای به عنوان مولفه‌های مستقل، وابسته و خودمختار شناخته نشدند، تنها مولفه "دفاع" به عنوان مولفه پیوندی تعیین شد.

نمودار قدرت نفوذ - وابستگی نهایی

از یافته‌های تحقیق می‌توان به نتایج ماتریس نفوذ - همبستگی اشاره کرد در این ماتریس مولفه‌های قدرت نرم در راستای ارزش‌های سیاسی ایران از دیدگاه امام خمینی با توجه به قدرت نفوذ هر مولفه در مولفه‌های دیگر و میزان وابستگی هر مولفه به مولفه‌های دیگر سطح بندی شده‌است. سطح بندی مولفه‌ها نشان می‌دهد که همه مولفه‌ها در یک سطح قرار گرفتند. این سطح بندی نشان داد که هیچ مولفه‌ای در چارچوب مولفه‌های مستقل، وابسته و خودمختار تعریف و تعیین نشدند، اما تنها مولفه "دفاع" به عنوان مولفه پیوندی تعیین گردید که نیروی نفوذ و هم‌چنین نیروی وابستگی قدرتمندی دارند. در حقیقت مولفه‌هایی هستند که بی‌ثباتند، به این معنا که انجام هرگونه اقدامی در مورد این مولفه‌ها علاوه بر اینکه مستقیماً بر سایر مولفه‌ها اثر می‌گذارد، می‌تواند در قالب بازخورد از سایر مولفه‌ها بر خود مولفه نیز اثرگذار باشد. در واقع مطالعه نشان داد که علیرغم اینکه مولفه‌های تعریف شده بر قدرت نرم بی‌تأثیر نیستند. اما یافته جالب مطالعه حکایت از این دارد که قدرت نرم در سایه مولفه دفاع تحقق پیدا می‌کند که علاوه بر اینکه با مبانی نظری سازگار می‌باشد با عالم واقع نیز کاملاً مطابقت دارد.

نتیجه‌گیری

ماهیت قدرت بر مبنای میزان منابع و قدرت رفتاری است که قدرت نرم از اقسام رفتاری است. با تاکید بر اینکه از نظر رفتاری، قدرت نرم در ساده‌ترین تعریف خود، قدرت جذاب است و وجود و اندازه منابع قدرت نرم، ابزارهای جذابیت آن خواهد بود. ازینرو، قدرت نرم نه تنها به رفتار جذاب، بلکه به منابع و عناصری همچون؛ اقتصاد، فرهنگ، ارزش‌های سیاسی، ارزش‌های اجتماعی و سیاست خارجی که ایجاد کننده جذابیت تلقی می‌شوند، نیز بستگی دارد. ازینرو هدف مطالعه حاضر مدلسازی ساختاری تفسیری مولفه‌های قدرت نرم بر اساس ارزش‌های سیاسی امام انقلاب اسلامی ایران در نظر گرفته شد. نوع تحقیق، کاربردی، توسعه‌ای است که با استفاده از روش کیفی انجام شده‌است و با استفاده از تحلیلی نوین تحت عنوان مدلسازی ساختاری تفسیری، مدلسازی شد. از سوی دیگر، از جمله موضوعات مهم و امنیت ساز در نظریه‌های جدید توسعه، توسعه نظام دفاعی است. توسعه دفاعی و تقویت آن، یکی از نمودهای قدرت نرم به شمار می‌رود و امروزه یکی از شاخص‌های سنجش سطح توسعه کشورهای مختلف، گزارش‌های ملی و بین‌المللی محسوب می‌شود. قدرت یک کشور با ترکیب قدرت نرم و سخت افزایش و به حداکثر می‌رسد. این نوع ترکیب و تلفیق را که قدرت هوشمند یا قدرت نرم می‌نامند، با اقدام هماهنگ نظامی و اقتصادی در صورت توجه هرچه بیشتر به آن چیزی که کشورهای دیگر فکر می‌کنند، پدید می‌آید. امروزه بر اساس نظریات لیبرالیسم، کشورها از جمله ایران تنها با تکیه بر قدرت سخت نمی‌تواند دیگر کشورها و افکار عمومی جهانی را در مورد درستی دلایل و اقداماتش متقاعد کند. اما با بهره‌گیری از عوامل قدرت سخت خود از جمله داشتن سواحل موقعیت جغرافیایی خاص و تسلط بر نقاط استراتژیک آن، واقع شدن در هاب بزرگ انرژی، قرار گرفتن در راه اتصال کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز به آب‌های آزاد که موجب توانمندی ژئوپلیتیکی و بازیگری در عرصه ژئواستراتژیکی آن می‌شود. در کنار هوشیاری در برابر دشمن، همراهی با ایده جهان چند قطبی، همگرایی منطقه‌ای، تنش‌زدایی، توسعه‌گرایی و تکیه بر قدرت نفت و گاز که از نکات با اهمیت در عرصه قدرت نرم ایران می‌باشند، توأم می‌تواند در استراتژی قدرت هوشمند خود تأثیرگذارتر عمل نماید. ماهیت پویای جامعه یکی از دلایل مبهم ماندن مفهوم «قدرت نرم» است. اگر زمینه و شرایط دائماً در حال تغییر و تحول باشد. از جمله؛ اقتصاد جهانی، تغییرات نهادی، وضعیت موجود

نظامی، توافق‌نامه‌های تجاری جهانی، ارزش‌های اجتماعی، و غیره. جای تعجب نیست که نظریه‌ها و مدل‌های مرتبط با قدرت دائماً محتوای آنها را شکل می‌دهند. به عنوان مثال، پیچیدگی جامعه به عنوان یک موضوع بزرگ در علوم مدیریت، سیاسی و اجتماعی تکامل یافته است، اما در واقع بسیار اندک شناخته شده است که واقعاً این پیچیدگی را تشکیل می‌دهد، سیاست‌های عمومی چگونه با موضوع پیچیدگی برخورد می‌کنند. و چگونه حوزه قدرت در این تصویر قرار می‌گیرد. احساس می‌شود که مشکل پارادایم‌های ارزیابی خط‌مشی عمومی موجود و مدل‌های ارزیابی برنامه به‌ویژه این است که با چالش‌های اجتماعی سیاسی کنونی، مشکلات پیوندهای نوظهور، و مدل‌ها و نظریه‌های تبیین‌شده برای قدرت همخوانی ندارند. بنابراین، به راحتی می‌توان پیش‌بینی کرد که بحث آکادمیک و همچنین عملی پیرامون مفهوم قدرت نرم به عنوان یک تمرین چندصدایی ادامه یابد. با این حال، علی‌رغم تفاوت‌های تفسیری و زمینه‌ای، نظریه‌ها و مدل‌های مرتبط، ارتباط نزدیکی با هم دارند، زیرا آنها بر یک نظام متغیر و در حال رشد، یکپارچه استوار است. با این حال، قضاوت اینکه کدام نظریه تضمین می‌کند بسیار دشوار است. برای موفقیت هر سیستم دفاعی که به طور فزاینده‌ای به هم پیوسته و به سرعت در حال تغییر است، نیاز به توسعه یک سیستم قدرت دفاعی مبتنی بر فرآیند یادگیری و تصمیم‌گیری دارد تا بتواند موفق شود، قادر به رشد و انطباق با انتظارات شهروندان باشد. ازینرو در تقویت فعالیت‌های اصلاحی، نظام دفاعی باید بر فرآیند یادگیری درونی خود تکیه کنند و در عین حال با استانداردها و شیوه‌های بین‌المللی سازگار شوند. این ایده را به طور بسیار مختصر به صورت «جهانی‌اندیشیدن و محلی عمل کردن» بیان می‌کند. از بعد مفهومی قدرت نرم به شکلی تعریف می‌شود که در آن بخش‌های دولتی یا خصوصی، نه به طور جداگانه، بلکه در ارتباط با سایر کنشگران یا بازیگران جامعه، درگیر حل مسئله می‌شوند. بنابراین، این رویکرد، باید به‌عنوان اشکالی از کنش چند سازمانی دیده شود تا اینکه تمام نهادهای دولتی و خصوصی و مهمتر مردم را درگیر کند. در واقع، این نوع نگاه، نقش مؤلفه دفاع را بازتعریف کرده و قدرت نرم را از نگاه سنتی متمایز می‌کند و این نقطه شروع فکری و مفهومی برای ظهور نظام دفاعی جدید، پارادایم مدیریت بخش نظامی است. در همین راستا، چارچوبی برای قدرت نرم از دیدگاه نهادی جدید علوم نظامی سیاسی ارائه می‌شود. دیدگاهی که تقویت نظام دفاعی، می‌تواند نظام اقتصادی سیاسی را بهبود بخشد. این مهم مستلزم نگاه توسعه‌یابی است: هویت‌های

نظامی نرم، توانایی برای اقدام سیاسی مناسب در میان مردم، گروه‌ها و نهادها؛ گزارش رویدادهای سیاسی؛ و یک سیستم سیاسی سازگار، که با تغییر نگرش‌ها و محیط مناسب کنار می‌آید. بنابراین با یک ارتباط سلسله وار و اجماع کلیت شمول، متشکل از تمام کنشگران نهادی و مردمی، می‌توان نظام دفاعی را تحکیم و قدرت نرم را توسعه و نهایتاً امنیت و استقلال کشور را دامن زد تا ازین رهگذر قدرت نرم در کنار قدرت سخت شکل بگیرد. در نهایت، مولفه دفاع به عنوان یافته کلیدی در راستای مفهوم قدرت نرم، به همراه پیامدهای پژوهشی آن، می‌تواند در اشکال زیر تحقق یابد:

دفاع از مرزها: دفاع از مرزها، حفاظت از مرزها، دفاع از آب و خاک، حفظ مرزهای جغرافیایی.

- آمادگی کامل دفاعی: آمادگی کامل دفاعی، مبارزه با مهاجمان، مقابله با مهاجمان، جلوگیری از تجاوز دشمنان.

- دفاع از ارزش‌های انقلاب: دفاع از ارزشها، حفظ ارزشها، اشاعه ارزشها، مقابله با ضد ارزشها.

- دفاع از حیثیت افراد: دفاع از حیثیت افراد، دفاع از آبروی افراد، حفاظت از حیثیت افراد.

همچنین پیامدهای متنوع و متعدد پژوهش، به شرح زیر فهرست شده‌اند:

انعطاف‌پذیری و چابکی درونی «نظام دفاعی» با در نظر گرفتن (الف) سلسله مراتب سیاسی دفاعی بین نظام‌ها و خط‌مشی‌ها و همچنین (ب) پراکندگی عمودی سطوح دفاعی و مدیریت دفاعی سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و فراملی.

نقش «کاربردهای» قدرت نرم دفاعی در سطوح مختلف نظامی امنیتی که در محیط‌های سازمانی و فضاها خدمات عمومی مختلف با در نظر گرفتن نقش ترکیب برنامه‌های تحقیقاتی نظری، مفهومی و تجربی صورت می‌گیرد.

پارادایم‌های قدرت و سلسله مراتب ساختار قدرت در مقابل تنظیمات نهادی مبتنی بر شبکه در حوزه نظامی و دفاعی و همچنین انعطاف‌پذیری سیاست‌های دفاعی در عصر کنونی از مشکلات پیچیده پیوند و چالش‌های شدید قدرت دفاعی سیستماتیک (مانند دانش بنیانی، فناوری، دیجیتالی شدن و روباتیک) می‌باشد.

فهرست منابع

- امام خمینی (س). صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- امام خمینی (س). لوح فشرده روح الله ۲، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- آلموند، گابریل؛ بینگهام پاول؛ رابرت مونت (۱۳۸۱). سیاست تطبیقی، علیرضا طیب، تهران، نشر مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- جمشیدی، محمدحسین (۱۳۸۴). اندیشه سیاسی امام خمینی، تهران: معاونت پژوهشی انتشارات پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی.
- عبدی، عباس (۱۳۸۵). تحلیل محتوای مطالب امام خمینی در پیامها، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌ها (۱۳۶۸ - ۱۳۴۱)، تهران: معاونت پژوهشی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- فوزی، یحیی (۱۳۸۴). اندیشه سیاسی امام خمینی، تهران: نشر معارف.
- مؤلفه‌های اندیشه سیاسی امام خمینی (۱۳۷۹). به اهتمام گروه تحقیقات سیاسی اسلام، ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی